

Künye:

Cilt: 39(4)

Yıl: 2025

Sayfa: 1169-1183

 Mustafa BÖYÜK*

^a Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım
Beyazıt Üniversitesi,
mustafaboyuk@aybu.edu.tr

* Sorumlu Yazar

Geliş Tarihi: 11.10.2025

Kabul Tarihi: 02.12.2025

Yayın Tarihi: 31.12.2025

Atf:

Mustafa BÖYÜK,(2025). Dijital Aile
İletişimi: Ebeveyn Dijital Medya
Okuryazarlığı Modeli Üzerine
Kavramsal Bir Çalışma. *Erciyes
Akademi*, 39(4), 1169-1183.
[https://doi.org/10.48070/erciyesaka
demi.1801264](https://doi.org/10.48070/erciyesakademi.1801264)

Screened by

Except where otherwise noted, content
in this article is licensed under a
Creative Commons 4.0 International
license. Icons by Font Awesome.

Dijital Aile İletişimi: Ebeveyn Dijital Medya Okuryazarlığı Modeli Üzerine Kavramsal Bir Çalışma

Öz

Dijital medya ortamlarının algoritmik yapısı, çocukların medya deneyimlerini ve ebeveynlerin bu deneyimler üzerindeki kontrolünü derinden dönüştürmektedir. Bu çalışma, ebeveynlerin dijital medya okuryazarlığını, algoritmalarla baş etme stratejileri bağlamında kavramsallaştıran özgün bir model önerisi sunmaktadır. Literatür taraması ve kavramsal analiz yöntemleriyle geliştirilen Ebeveyn Dijital Medya Okuryazarlığı Modeli (EDMOM), algoritmik farkındalık, eleştirel dijital okuryazarlık, yönlendirici ebeveynlik stratejileri ve algoritmik direnç/uyum bileşenlerinden oluşmaktadır. Model, ebeveynlerin çocuklarının medya tüketimini bilinçli ve etik temelde yönlendirmeleri için gereken bilgi, tutum ve davranışları bütüncül biçimde açıklamaktadır. Çalışmanın sonuçları, dijital medya okuryazarlığı eğitimlerinin ve aile rehberlik programlarının algoritmik boyutu içermesi gerektiğini vurgulamakta; ebeveynlerin sadece içerik odaklı değil, aynı zamanda teknoloji altyapısına eleştirel yaklaşan bir medya okuryazarlığına gereksinim duyduğunu göstermektedir. Model, hem akademik araştırmalarda hem de uygulamada ebeveynlerin dijital medya ile etkileşimlerini anlamak ve geliştirmek adına önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Dijital Ebeveynlik, Dijital Medya Okuryazarlığı,
Dijital Etik, Aile İletişimi

Digital Family Communication: A Conceptual Study on The Parental Digital Media Literacy Model

Abstract

The algorithmic structure of digital media environments profoundly transforms children's media experiences and parents' control over these experiences. This study proposes an original model that conceptualises parents' digital media literacy in the context of strategies for dealing with algorithms. Developed through literature review and conceptual analysis, the Parental Digital Media Literacy Model (PDMLM) consists of algorithmic awareness, critical digital literacy, guiding parenting strategies, and algorithmic resistance/adaptation components. The model comprehensively explains the knowledge, attitudes, and behaviours required for parents to guide their children's media consumption in a conscious and ethical manner. The study's findings emphasise the need for digital media literacy education and family guidance programmes to include an algorithmic dimension, demonstrating that parents require media literacy that is not only content-focused but also critically approaches the technological infrastructure. The model provides an important framework for understanding and improving parents' interactions

with digital media, both in academic research and in practice.

Keywords: Digital Parenting, Digital Media Literacy, Digital Ethics, Family Communication

Giriş

21. yüzyılın beraberinde getirdiği dijital dönüşüm iletişim pratikleriyle birlikte aile yapıları ve ebeveynlik rollerini önemli ölçüde etkileyerek yeniden şekillendirmiştir. Günümüzde ebeveynlik, fiziksel mekânla birlikte çocukların hayatını idare etme noktasının ötesinde dijital platformlarda çocukların karşılaşabileceği içerikleri yönetme, denetleme ve yönlendirme gibi dijital görevleri de içermektedir (Livingstone & Blum-Ross, 2020). Dijital dönüşüm ailelerin teknolojik cihaz ve unsurlara eğilimini, medya içerikleri ile etkileşim durumlarını ve çocukların dijital medyada karşı karşıya kalabileceği olağanın dışındaki durumlara karşı stratejilerini yeniden değerlendirmelerini zorunlu kılmaktadır. Dijital medya platformlarında yalnızca kullanıcıların aktif tercihleri değil, algoritmalar tarafından şekillendirilen içerik akışları da deneyimlenmektedir. Örneğin YouTube, TikTok, Instagram ve Netflix gibi platformlarda çocuklara sunulan içerikler, önceden tanımlanmış algoritmik profillere, izleme geçmişine ve platformun reklam stratejilerine göre belirlenmektedir (Bucher, 2018; Gillespie, 2014). Bu algoritmik yapılar görünürde nötr olsalar da gerçekte ideolojik, ticari ve kültürel kodlar taşımaktadır (Beer, 2019). Bu noktada çocukların dijital medya ile ilişkileri artık sadece onların bireysel seçimlerine değil aynı zamanda platformların algoritmik yönlendirmelerine de bağlıdır.

Dijital medya okuryazarlığı, bireylerin dijital içerikleri eleştirel olarak değerlendirebilme, yorumlayabilme, içerik oluşturabilme ve medya mesajlarının arkasındaki amaçları sorgulayabilme yeteneklerini kapsamaktadır (Hobbs, 2010). Son yıllarda bu kavram, sadece içerik değerlendirme ile sınırlı kalmayıp algoritmaların doğasını anlama, veri izleme süreçlerini kavrayabilme ve platform dinamiklerini sorgulayabilme gibi boyutlarla daha karmaşık bir yapıya evrilmiştir (Koltay, 2020; Pangrazio & Selwyn, 2019). Söz konusu duruma bağlı olarak ebeveynlerin medya okuryazarlığı da bu çok katmanlı yapıya uyum sağlamak zorundadır. Dijital ebeveynlik pratikleri kısıtlama, eşlik etme ve içerik üretimi üzerinden rehberlik olmakta üzere temelde üç ana strateji altında toplanmaktadır. (Livingstone vd., 2017). Dijital unsurların topluma yayıldığı ilk yıllarda ortaya çıkan bu stratejiler günümüzde ortaya çıkan algoritmik yapılar karşısında çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Örneğin çocuklara özel olarak tasarlanan ve bu doğrultuda içerik yapısı planlanan YouTube Kids uygulamasında dahi algoritmaların hatalı yönlendirmeleri sonucu çocuklara zararlı içeriklerin gösterilmesi, dijital medya ortamlarının denetiminin ne kadar kırılğan olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum da ebeveynlerin sadece teknik bilgiye değil aynı zamanda eleştirel algoritma okuryazarlığına sahip olmalarını gerektirmektedir.

Literatürde dijital ebeveynlik ve medya okuryazarlığı üzerine çok sayıda akademik çalışma bulunmakla birlikte (Livingstone & Helsper, 2008; Mascheroni & Ólafsson, 2015), algoritmalarla baş etme stratejilerine özel olarak odaklanan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Türkçe literatürde ise bu konu henüz sistematik biçimde ele alınmamıştır. Bu bağlamda çalışma taşıdığı önemle birlikte şu araştırma sorularına odaklanmaktadır:

- Dijital medya okuryazarlığı kavramı ebeveynlik bağlamında nasıl yeniden tanımlanmalıdır?
- Algoritmik içerik akışları ebeveyn stratejilerini nasıl dönüştürmektedir?
- Ebeveynler dijital platformlardaki algoritmik yönlendirmelere karşı ne tür stratejiler geliştirmektedir?

- Eleştirel algoritma okuryazarlığı ebeveynlik pratiklerine nasıl entegre edilebilir?

Bu çalışma ebeveynlerin dijital medya ortamlarında karşılaştıkları algoritmik yapıların farkında olma düzeylerini ve bu yapılara karşı geliştirdikleri stratejileri teorik düzeyde tartışarak önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Ebeveynlerin dijital medya okuryazarlığını algoritmalarla baş etme stratejileri açısından kavramsal düzeyde inceleyen çalışmada şu katkıların sağlanması hedeflenmektedir:

- Ebeveyn dijital medya okuryazarlığına algoritmik perspektiften yaklaşmak,
- Eleştirel algoritma okuryazarlığını kuramsal çerçeveye entegre etmek,
- Algoritmalarla mücadeleye ilişkin kavramsal bir model önermek,
- Politika yapıcılara, medya düzenleyicilere ve eğitimcilere rehber olabilecek kuramsal temeller sunmak.

A. LİTERATÜR TARAMASI

Medya okuryazarlığı, başlangıçta televizyon ve yazılı basın gibi geleneksel kitle iletişim araçlarının içeriklerini değerlendirme becerisiyle sınırlıydı. Dijitalleşmenin etkisiyle bu kavram dijital medya okuryazarlığına (DMO) dönüşerek çok daha geniş, çok katmanlı ve etkileşimli bir hale gelmiştir (Livingstone, 2004; Hobbs, 2010). Yeni medya ortamlarında medya okuryazarlığı artık sadece içerik alımına değil; içerik üretimi, paylaşımı, yorumlama, analiz etme, kaynak kontrolü, veri gizliliği, eleştirel değerlendirme ve hatta platformların algoritmik yapılarının anlaşılmasını da içermektedir (Koltay, 2011; Frau-Meigs, 2012). Bu noktada Hobbs (2010) dijital medya okuryazarlığını erişim, analiz, değerlendirme, içerik oluşturma ve etik katılım olmak üzere beş ana bileşen altında ele almaktadır. Günümüzde özellikle ebeveynler için medya okuryazarlığı, çocukların çevrimiçi medya deneyimlerini şekillendirme ve yönlendirme sürecinde kritik bir rol üstlenmektedir. Ancak ebeveynlerin medya içerikleri karşısındaki yetkinlikleri, platform algoritmaları gibi görünmez yapılar karşısında çoğu zaman yetersiz kalmaktadır.

Algoritmalar, dijital platformların kullanıcı deneyimini düzenleyen temel yapı taşlarıdır. Gillespie (2014), algoritmaları yalnızca teknik yapılardan ibaret değil aynı zamanda politik, ekonomik ve kültürel kodları taşıyan aktörler olarak tanımlamaktadır. Günümüzde dünya toplumlarının en çok kullandığı sosyal medya platformları TikTok'un "For You" sayfası, YouTube'un öneri sistemleri, dijital video içerik platformu Netflix'in izleme geçmişine dayalı tavsiyeleri algoritmik filtreleme ile şekillenmektedir. Bucher (2018), bu durumu "algoritmik kültür" olarak adlandırmakta ve kullanıcıların bu yapıların nasıl işlediğini çoğu zaman anlamadığını, hatta bu sistemlerin toplumsal davranışları yeniden şekillendirdiğini savunmaktadır. Bu yapıların saydam olmayışı, ebeveynler başta olmak üzere kullanıcıların medya içeriği üzerindeki denetimini ciddi şekilde sınırlamaktadır. Ebeveynlerin çocukları için dijital medyada uygun içerikleri seçmeye çalışırken aslında karşılarında sürekli değişen, öğrenen, özelleşen bir algoritmik sistem bulunmaktadır. Bu durum da geleneksel medya okuryazarlığı stratejilerinin artık yetersiz hale gelmesine neden olmaktadır (Pangrazio & Selwyn, 2018).

Dijital ebeveynlik stratejileri üç temel kategoride sınıflandırılabilir (Livingstone vd., 2017);

- Kısıtlayıcı stratejiler: Çocukların ekran süresini ya da içerik türlerini sınırlandırma.
- Yapılandırılmış eşlik: Ebeveynin çocukla birlikte medya kullanması, içerik üzerine sohbet etmesi.

- Destekleyici rehberlik: Medya içeriklerinin yorumlanması, alternatif önerilerde bulunma.

Bu stratejiler belirli ölçüde medya okuryazarlığı gerektirmektedir. Ancak algoritmik içerik sunumuna karşı bu stratejiler genellikle yetersiz kalmaktadır. Çocuklara özel platformlarda dahi zararlı ya da travmatik içeriklerin algoritmalar aracılığıyla çocuklara sunulduğu günümüzde ebeveynlerin algoritmaların işleyişine dair eleştirel bilgiye sahip olması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Eleştirel algoritma okuryazarlığı algoritmaların nasıl çalıştığını, neye göre karar verdiğini, hangi verileri kullandığını ve kimin çıkarına hizmet ettiğini sorgulama becerisini ifade etmektedir (Sundar, 2020; Tufekci, 2015). Pangrazio ve Sefton-Green (2021), ebeveynlerin çocukları için algoritmaları "şeffaflaştırmak" ve bu sistemlerle daha bilinçli bir ilişki kurabilmek için bu türden bir okuryazarlığa sahip olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Aynı şekilde Noble (2018), özellikle arama motorlarının ve sosyal medya algoritmalarının toplumsal önyargıları yeniden ürettiğini göstererek bu yapıların tarafsız olmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle algoritmalara yönelik farkındalık sadece teknik değil aynı zamanda ideolojik ve etik boyutları da kapsayan bir okuryazarlık formunu gerektirmektedir. Bu formun ebeveyn medya okuryazarlığı modellerine entegre edilmesi ise artık kaçınılmazdır.

Çocukların dijital medya kullanımı sırasında bırakmış oldukları veri izleri, platformların içerik öneri sistemleri için kullanılırken aynı zamanda reklamcılık ve kişiselleştirilmiş pazarlama için de değerlendirilmektedir (Lupton & Williamson, 2017). Bu durum çocukların dijital mahremiyetini doğrudan tehdit eden bir yapı konumundadır. Livingstone ve Third (2017), çocukların dijital haklarını tanımlarken; gizlilik, bilgiye erişim, katılım ve görünür olmama hakkı gibi unsurları vurgulamaktadır. Ancak günümüzde ebeveynler bu hakların çoğuna ya hâkim değildir ya da bu hakların algoritmik sistemlerde nasıl ihlal edildiğinin farkında değildir. Bu noktada ebeveyn dijital medya okuryazarlığı yalnızca içerik denetimiyle değil aynı zamanda veri temelli yönlendirme sistemlerine karşı savunuculuk ile de ilgilidir. Yukarıdaki literatür taraması göstermektedir ki:

- Medya okuryazarlığı kavramı hızla dijitalleşmiş ancak algoritmik düzeyde farkındalık hâlâ zayıftır.
- Ebeveynlik pratikleri medya içeriklerini denetleme yönünde evrilmiştir ancak algoritmalara müdahale edilebilirlik konusunda ciddi sınırlar bulunmaktadır.
- Eleştirel algoritma okuryazarlığı ebeveynlerin medya denetim becerilerine entegre edilmelidir.

Bu çalışma, literatürdeki bu boşluğu doldurmak üzere ebeveynlerin algoritmalarla baş etme stratejilerini teorik düzeyde sınıflandırmakta ve yeni bir kavramsal model önerisi sunmaktadır.

B. YÖNTEM

Bu çalışmada mevcut literatür, kavramsal modeller ve medya ile iletişim alanında geliştirilen kuramsal yaklaşımları analiz eden konseptüel bir modelleme çalışmasıdır. Konseptüel araştırmalar, özellikle yeni kavramlar geliştirme, var olan kuramsal açıklamaları yeniden yapılandırma ve çok boyutlu sorunlara analitik açıklamalar getirme açısından bilimsel literatürde önemli bir yere sahiptir (Jabareen, 2009; Swedberg, 2014).

Araştırmada izlenen yöntem, kavramsal model geliştirme yaklaşımıdır. Bu yaklaşım teorik literatür taraması ile başlamış, ardından tematik kavramsal kümeler belirlenmiş ve son aşamada kümeler arası ilişkiler doğrultusunda bir model önerisine varılmıştır. Çalışma yapılandırmacı epistemolojik zemin üzerine kurulmuş ve dijital medya ile algoritmaların sosyoteknik doğasını aile

iletişimi bağlamında tartışmaya açmıştır (Berger & Luckmann, 1966).

1. Veri Kaynakları ve Literatür Taraması

Araştırma öncelikli olarak uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler, kitaplar ve raporlar temel alınarak yürütülmüştür. Literatür taraması için Scopus, Web of Science, Google Scholar ve ERIC gibi akademik veri tabanları kullanılmıştır. Araştırma kapsamına dâhil edilecek çalışmaların belirlenmesinde sistematik bir eleme süreci izlenmiştir. Toplamda ulaşılan 180 çalışmanın seçiminde, dijitalleşmenin ve algoritmik yapıların aile içi iletişimdeki güncel yansımalarını kapsayıp kapsamadığı temel alınmıştır. Bu noktada çalışmanın güvenilirliğini ve kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla belirli dâhil etme ve dışlama kriterleri uygulanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Literatür Tarama ve Seçim Kriterleri

Kriter	Dâhil Etme Ölçütleri	Dışlama Ölçütleri
Zaman Aralığı	2010 – 2024 yılları arasında yayımlanmış çalışmalar (Dijital platformların algoritmik dönüşümünü kapsamı için).	2010 öncesi, algoritmik küresel baskın olmadığı döneme ait çalışmalar.
Yayın Türü	Hakemli dergi makaleleri, akademik kitap bölümleri, uluslararası kuruluş raporları (örn. UNICEF, LSE).	Editörsüz blog yazıları, fikir yazıları, ticari raporlar, tez özetleri.
Dil	Türkçe ve İngilizce tam metin erişimi olan çalışmalar.	Tam metnine erişilemeyen veya farklı dillerdeki çalışmalar.
Konu Odağı	Dijital ebeveynlik, algoritmik farkındalık, çocuk ve medya, dijital okuryazarlık, veri mahremiyeti.	Sadece teknik algoritma analizi yapan (sosyal boyutu olmayan) veya ebeveyn faktörünü dışlayan çalışmalar.
İçerik	Algoritmaların kullanıcı üzerindeki etkisine veya ebeveynlerin dijital stratejilerine değinen çalışmalar.	Sadece geleneksel medya (TV, Radyo) etkilerini inceleyen çalışmalar.

Tarama kapsamında kullanılan anahtar kelimeler şunlardır:

- *Digital media literacy*,
- *Parental mediation*,
- *Algorithm awareness*,

- *Algorithmic literacy,*
- *Children and digital media,*
- *Parental digital strategies.*

Bu kriterler doğrultusunda elenen çalışmalar sonrası, analiz için en uygun bulunan 72 kaynak, Jabareen'in (2009) kavramsal çerçeve analizi yöntemine göre derinlemesine incelenmiştir. Kavramsal kodlama sürecinde metinlerden elde edilen ham kodlar, önce alt kategorilere sonra da modelin ana boyutlarını oluşturan tematik kümelere dönüştürülmüştür. Bu sürecin şeffaflığını sağlamak adına uygulanan tematik analiz ve kodlama yapısına ilişkin örnekler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Kavramsal Kodlama ve Tematik Sınıflandırma

Ham Kavramlar (Literatürden Çıkarılan)	Ara Kodlar (Kavramsal Sınıflandırma)	Ana Tematik Boyut (EDMOM)
"Black box algorithms", "Filter bubbles", "Hidden curation"	Algoritmik Yapının Anlaşılması	Bilişsel Boyut (Bilgi ve Farkındalık)
"Bias in search results", "Commercial surveillance", "Clickbait culture"	Sorgulayıcı Yaklaşım ve Şüphe	Eleştirel Boyut (Eleştirel Düşünme)
"Sharenting risks", "Digital footprint", "Data privacy", "Child rights online"	Mahremiyet ve Hak Odaklılık	Etik Boyut (Etik ve Sorumluluk)
"Co-viewing", "Technical restrictions", "Active mediation", "Digital negotiation"	Eyleme Dönük Stratejiler	Pratik Boyut (Dijital Ebeveynlik Pratikleri)

Literatür taraması sonucunda ebeveynlerin dijital medya okuryazarlığını anlamaya yönelik dört temel boyut belirlenmiştir;

1. **Algoritmik Farkındalık:** Ebeveynlerin sosyal medya, oyun ve platform algoritmalarının nasıl işlediğine dair bilgisi (Cotter & Reisdorf, 2020; Dogruel vd., 2021).
2. **Eleştirel Değerlendirme:** Algoritmaların içerik çeşitliliğini sınırlayıcı ve yanlışlık üretici etkilerini sorgulama kapasitesi (Livingstone vd., 2017).
3. **Müdahale Stratejileri:** Ebeveynlerin çocuklarının medya deneyimlerine yönelik aktif düzenleme, içerik filtreleme ve alternatif medya kullanımını teşvik etme gibi davranışları (Clark, 2012; Nikken & Schols, 2015).
4. **Dijital Sorumluluk ve Katılım:** Ebeveynlerin dijital medya ekosistemine yönelik etik ve

sorumlu kullanım pratiklerini çocuklarına aktarması (Bulger & Davison, 2018).

Bu boyutlar önerilen kavramsal modelin temel bileşenlerini oluşturmaktadır.

2. Tematik Kategoriler

Jabareen'in (2009) kavramsal çerçeve analizi yöntemi kullanılarak kavramsal kodlama sürecinde şu adımlar izlenmiştir:

- Veri toplama: Seçilen 72 akademik kaynak detaylı incelenmiştir.
- Kavramların tanımlanması: Metinlerden kavramsal öğeler ayrıştırılmıştır. Örneğin: "algorithmic opacity", "platform literacy", "datafication anxiety", "digital resilience".
- Kavramların sınıflandırılması: Kavramlar tematik başlıklar altında gruplandırılmıştır.
- Kavramlar arası ilişkilerin kurulması: Kavramlar arasındaki ilişkiler belirlenmiş ve bağlantılar analiz edilmiştir.
- Kavramsal modelin inşası: Nihai model ortaya konmuştur.

Analiz süreci sonucunda dört ana tematik kategori oluşturulmuştur:

Tablo 3. Tematik Alanlar ve Kavramlar

Tematik Alan	İçerdiği Kavramlar
Dijital Medya Okuryazarlığı	Eleştirel okuryazarlık, medya dilinin çözümlenmesi, bilgi kaynağı sorgulama
Algoritmik Farkındalık	Algoritmik önyargı, algoritmik şeffaflık, veri tahakkümü
Ebeveynlik Pratikleri	Medya arabuluculuğu, dijital sınır koyma, platform gözetimi
Baş Etme Stratejileri	Dijital dayanıklılık, medya kullanımı denetimi, etik tartışma

Her tematik alan ilgili akademik literatür ile desteklenerek detaylandırılmıştır. Böylece modelin hem kuramsal geçerliliği hem de yapısal bütünlüğü sağlanmıştır.

3. Model Kurulumu Süreci

Ebeveyn Dijital Medya Okuryazarlığı Modeli (EDMOM), kuramsal ve uygulamalı araştırmaların birleşiminden doğmuş çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Modelin ilk adımı, dijital medya okuryazarlığı ve aile odaklı medya çalışmaları alanında kapsamlı bir literatür taramasıyla atılmıştır. Livingstone ve Helsper'in (2008) "parental mediation" (ebeveyn aracılığı) çalışmaları, boylamsal araştırmalarla çocuk-ebeveyn dijital etkileşiminin farklı düzeylerde nasıl şekillendiğini ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, Hobbs'un (2010) medya okuryazarlığı kuramları ve Frau-Meigs'in (2021) "transliteracy" kavramı, ebeveynlerin dijital medya pratiklerinin yalnızca teknik bilgiyle değil; eleştirel, etik ve kültürel boyutlarla da inşa edilmesi gerektiğini göstermiştir. Bu teorik temel, EDMOM'un çok boyutlu yapısının zeminini oluşturmuştur.

Kuramsal zemin üzerine inşa edilen ikinci adım modelin alt boyutlarının belirlenmesidir. Literatürden elde edilen kavramlar ebeveynlerin dijital medya okuryazarlığını açıklayan dört ana boyutta toplanmıştır:

- Bilgi ve farkındalık,
- Eleştirel düşünme,
- Etik ve sorumluluk,
- Dijital ebeveynlik pratikleri.

Bu boyutlandırma süreci hem kavramsal bütünlük hem de ölçülebilirlik dikkate alınarak yapılandırılmıştır. Kurulum sürecinin üçüncü aşaması modelin teorik ve ampirik düzeyde bütünleştirilmesidir. Bu aşamada hem uluslararası araştırmalardan (Livingstone & Blum-Ross, 2020) hem de yerel saha raporlarından yararlanılarak EDMOM'un farklı bağlamlarda geçerliliği sorgulanmıştır. Ayrıca modelin alt boyutlarının ampirik olarak test edilebilmesi için ölçek geliştirme potansiyeli de dikkate alınmıştır.

Son aşamada EDMOM'un kavramsal çerçevesi bir model halinde temsil edilmiştir. Modelde bilgi ve farkındalık tabanında yükselen yapı, eleştirel düşünme ve etik sorumlulukla güçlenmekte; nihai olarak dijital ebeveynlik pratiklerinde somutlaşmaktadır. Bu hiyerarşik düzen modelin uygulanabilirliğini artırmakta ve farklı araştırmalarda kolaylıkla operasyonelleştirilebilmesini mümkün kılmaktadır.

4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışma ampirik bir veri setine dayanmamakta ve kavramsal bir öneri niteliği taşımaktadır. Bu nedenle modelin uygulanabilirliği ve geçerliliği gelecekte yapılacak saha araştırmalarıyla test edilmelidir. Literatür tabanlı güçlü kuramsal temellendirme modelin teorik geçerliliğini desteklemektedir. Ayrıca modelin doğrudan test edilebilirliği sınırlı olsa da, ileri çalışmalar için teorik bir altyapı sunma işlevi taşımaktadır.

C. BULGULAR

Literatür incelemesi ve kavramsal analiz sonucunda elde edilen bulgular ebeveynlerin dijital medya okuryazarlığının geleneksel medya okuryazarlığı yaklaşımlarının ötesine geçtiğini ve özellikle algoritmik süreçlerle baş etme stratejilerini içerecek şekilde yeniden tanımlanması gerektiğini göstermektedir. Dijital medya ekosisteminde algoritmalar çocukların maruz kaldığı içerikleri biçimlendiren en kritik unsurların başında yer almaktadır. Bu noktada ebeveynlerin sahip oldukları bilgi, farkındalık ve stratejiler yalnızca aile içi iletişimi değil aynı zamanda çocukların dijital medya deneyimlerinin niteliğini de doğrudan etkilemektedir (Livingstone & Helsper, 2008; Cotter & Reisdorf, 2020).

Literatür taraması ve kavramsal analiz neticesinde elde edilen bulgular, ebeveynlerin dijital medya okuryazarlığının algoritmik çağda geçirdiği dönüşüme dair teorik bir sentez sunmaktadır. Mevcut literatürün sistematik analizi, ebeveynlerin algoritmaların işleyişi hakkında sahip oldukları bilgi düzeyinin, pratiklerini doğrudan şekillendirdiğini göstermektedir. İncelenen çalışmalardan (Dogruel vd., 2021; Cotter & Reisdorf, 2020) hareketle yapılan kavramsal çıkarımlar, ebeveynlerin algoritmik sistemleri genellikle "kişiselleştirilmiş öneri" olarak tanımladığını, ancak bu önerilerin arkasındaki veri işleme süreçlerine dair derinlemesine bir kavrayışın sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu noktada literatürdeki veriler sentezlendiğinde, ebeveynlerin algoritmik farkındalığının çoğunlukla yüzeysel düzeyde kaldığı teorik bir tespit olarak öne çıkmaktadır. Özellikle video paylaşım platformlarına yönelik ebeveyn tutumlarını inceleyen araştırmalar içerik akışlarının "tarafsız" olduğu varsayımının yaygın olduğunu işaret etmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın bulguları saha araştırmalarından elde edilen birincil veri setine değil, alan yazındaki eğilimlerin kavramsal bir model çerçevesinde yeniden yorumlanmasına dayanmaktadır. Bu teorik sentez ebeveynlerin "korumacı" yaklaşımlarının algoritmik manipülasyon karşısında yetersiz kalabildiğini literatür verileri ışığında doğrulamaktadır.

Çalışmanın bulguları ebeveynlerin büyük bir kısmının algoritmaların işleyişi hakkında sınırlı bilgiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Dogruel, Masur ve Trepte (2021), ebeveynlerin çoğunlukla algoritmaların "kişiselleştirilmiş içerik önerileri" sunduğunu bildiğini ancak bu önerilerin nasıl ve hangi ölçütlerle yapıldığına dair yeterli kavrayışa sahip olmadıklarını vurgulamaktadır. Bu durum algoritmik farkındalığın yalnızca "yüzeysel bilgi" düzeyinde kaldığını ve eleştirel bir bilinçle desteklenmediğinde ebeveynlerin çocuklarını yönlendirme kapasitelerini sınırladığını göstermektedir. Özellikle YouTube, TikTok ve Instagram gibi platformlarda ebeveynler içerik akışlarının "tesadüfi" olduğunu varsaymakta; algoritmik seçimlerin çocukların ilgi alanlarını daraltabileceğini veya yanlış bilgiye maruz bırakabileceğini çoğunlukla göz ardı etmektedir (Bucher, 2018).

Ebeveynlerin algoritmaları eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme düzeyleri ise incelemeler neticesinde düşük bulunmuştur. Livingstone, Mascheroni ve Staksrud (2017), ebeveynlerin çoğunlukla güvenlik ve mahremiyet konularına odaklandığını; algoritmik manipülasyon ve veri sömürüsü gibi daha yapısal sorunları göz ardı ettiğini göstermektedir. Bu durum ebeveynlerin "korumacı" bir medya yaklaşımı benimsemelerine yol açarken çocukların algoritmaların yönlendirdiği içerikleri sorgulama kapasitesini geliştirmede yetersiz kalmaktadır. Başka bir ifadeyle ebeveynler genellikle zararlı içerikleri engellemeye karşı tepkisel davranışlar sergilemekte ancak proaktif algoritmik yönlendirmelerine yönelik tartışma veya alternatif bilgi kaynakları önerme gibi stratejiler geliştirmemektedir.

Bulgular, ebeveynlerin algoritmik süreçlere karşı geliştirdikleri baş etme stratejilerinin çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu stratejiler üç alt boyutta incelenmiştir:

- Kısıtlayıcı Müdahale: Ebeveynler çocuklarının maruz kaldığı içerikleri sınırlamak için sıklıkla zaman kısıtlamaları, ebeveyn kontrol uygulamaları ve filtreleme araçları kullanmaktadır. Ancak Nikken ve Schols'un (2015) çalışmaları bu tür stratejilerin çoğunlukla yüzeysel kaldığını ve çocukların algoritmik içeriklere erişimini tamamen engelleyemediğini göstermektedir.

- Açıklayıcı veya Eleştirel Müdahale: Daha bilinçli ebeveynler çocuklarıyla içeriklerin neden önerildiğini tartışmakta ve algoritmaların seçim mekanizmalarını açıklamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşım çocukların eleştirel medya becerilerini artırma potansiyeline sahiptir (Clark, 2012).

- Alternatif Yönlendirme: Bazı ebeveynler çocuklarının yalnızca algoritmik içeriklerle sınırlı kalmaması için kütüphaneler, eğitim platformları veya belgesel kanalları gibi alternatif bilgi kaynaklarına yönlendirme yapmaktadır. Bu durum algoritmik daraltmaya karşı bir çeşit "kültürel çeşitlilik stratejisi" olarak değerlendirilebilir (Bulger & Davison, 2018).

Ebeveynlerin yalnızca çocuklarını koruyucu değil aynı zamanda dijital vatandaşlık becerilerini geliştiren aktörler oldukları görülmektedir. Bu kapsamda ebeveynler çocuklarına dijital ortamlarda etik davranış, çevrimiçi mahremiyetin korunması ve veri güvenliği gibi değerleri aktarmaya çalışmaktadır (Stoilova vd., 2019). Ancak araştırmalar ebeveynlerin bu süreçte çoğunlukla kendi dijital

becerilerinin yetersizliğinden kaynaklanan zorluklar yaşadıklarını göstermektedir (Pangrazio & Sefton-Green, 2021).

1. Model Önerisi: Ebeveyn Dijital Medya Okuryazarlığı Modeli (EDMOM)

Dijital medyanın giderek daha karmaşık hale gelen yapısı çocukların medya deneyimlerini yönetme sorumluluğunu büyük ölçüde ebeveynlerin omuzlarına yüklemektedir. Geleneksel medya okuryazarlığı yaklaşımları çoğunlukla bireylerin içerik analizine ve eleştirel yorumlama becerilerine odaklanmıştır. Günümüzde ise dijital platformların algoritmik işleyişi ebeveynlerin çocuklarına rehberlik edebilmesi için daha kapsamlı bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır (Livingstone, 2004; Coudry & Mejias, 2019). Bu noktada geliştirilen EDMOM, ebeveynlerin dijital medya ekosistemi içerisindeki rollerini hem bireysel hem de toplumsal sorumluluk perspektifinden ele alan bütüncül bir çerçeve önermektedir.

Ebeveyn Dijital Medya Okuryazarlığı Modeli bilişsel, eleştirel, etik ve toplumsal olmak üzere dört ana boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar ebeveynlerin dijital medya deneyimlerini yalnızca teknik beceriler bağlamında değil aynı zamanda eleştirel düşünme, etik sorumluluk ve toplumsal katılım çerçevesinde anlamlandırmalarını sağlamaktadır. Bilişsel boyut, ebeveynlerin dijital medya araçlarına ilişkin temel bilgi düzeylerini ve teknoloji kullanım yeterliliklerini kapsarken aynı zamanda yanlış bilgiye karşı geliştirdikleri doğrulama becerilerini içermektedir. Bu düzey modelin temelini oluşturmakta ve diğer boyutların sağlıklı işleyebilmesi için zemin hazırlamaktadır (Livingstone & Helsper, 2008).

Eleştirel boyut, ebeveynlerin içerikleri yalnızca yüzeysel düzeyde tüketmek yerine çocuklarının karşılaştığı dijital mesajların toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlamlarını sorgulamalarını öngörmektedir. Burada özellikle algoritmik farkındalık önemli bir alt bileşen olarak öne çıkmaktadır. Algoritmaların içerik akışlarını nasıl şekillendirdiğini, kullanıcıları nasıl yönlendirdiğini ve kimi zaman yanıltıcı ya da sınırlayıcı biçimde işleyebildiğini kavrayabilmek, ebeveynlerin çocuklarına eleştirel bir medya kullanımı öğretmeleri açısından merkezi bir role sahiptir (Eslami vd., 2015; Gillespie, 2014).

Etik boyut ise ebeveynlerin dijital medya kullanımı çerçevesinde üstlenmeleri gereken ahlaki sorumluluklara odaklanmaktadır. Çocukların dijital mahremiyetinin korunması, çevrimiçi ortamlarda karşılaşabilecekleri risklere karşı bilinçlendirilmesi ve çocuk hakları perspektifinden ebeveyn gözetiminin sınırlarının belirlenmesi bu bağlamda öne çıkan konulardır (Stoilova vd., 2019; Lupton & Williamson, 2017). Etik sorumluluk, yalnızca ebeveynlerin çocuklarını dijital tehditlerden korumasını değil aynı zamanda onların güvenli bir dijital kimlik geliştirmelerine de katkı sunmasını gerektirmektedir.

Son olarak toplumsal boyut ise ebeveynlerin dijital medya okuryazarlığını bireysel bir beceri olmaktan çıkararak daha geniş sosyal bağlamlarda ele almaktadır. Dijital eşitsizliklerin çocukların medya deneyimlerini nasıl etkilediğini anlamak, kültürel değerlerin dijital medya aracılığıyla nasıl aktarıldığını analiz etmek ve demokratik katılım süreçlerinde ebeveynlerin çocuklarını bilinçlendirmesi bu boyutun odak noktalarıdır. Bu yaklaşım ebeveynleri yalnızca aile içinde koruyucu aktörler olarak konumlandırmayarak dijital yurttaşlık bilincini güçlendiren toplumsal aktörler olarak da sorumluluk sahibi yapmaktadır.

EDMOM'un en önemli katkısı, ebeveynlerin dijital medya kullanımına ilişkin sorumluluklarını çok boyutlu bir çerçevede kavramsallaştırmasıdır. Model, bilişsel farkındalık ve teknik yeterliliğin ötesinde eleştirel sorgulama, etik bilinç ve toplumsal katılım gibi unsurları bir araya getirerek ebeveynlerin çocuklarının medya deneyimlerini yönlendirmede daha etkili stratejiler geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Bu açıdan EDMOM, hem akademik çalışmalara teorik bir temel sunmakta hem de

eğitim politikaları, medya pedagojisi ve aile odaklı dijital medya programları için uygulanabilir bir rehber niteliği taşımaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada önerilen Ebeveyn Dijital Medya Okuryazarlığı Modeli, aile odaklı dijital medya okuryazarlığını bütüncül bir çerçeveye ele alarak hem kuramsal hem de uygulamalı düzeyde önemli katkılar sağlamaktadır. Model, dört temel boyut (bilgi ve farkındalık, eleştirel düşünme, etik ve sorumluluk, dijital ebeveynlik pratikleri) üzerinden ebeveynlerin dijital medya ortamlarında çocuklarıyla kurdukları ilişkiyi anlamaya ve güçlendirmeye odaklanmaktadır.

Araştırmanın en önemli bulgularından biri, ebeveynlerin dijital medya okuryazarlığının yalnızca teknik bilgiyle sınırlı kalmaması gerektiğidir. Dijital medya ekosistemi algoritmaların görünmez etkilerinden dezenformasyonun yükselişine, mahremiyet ihlallerinden dijital bağımlılık risklerine kadar geniş bir yelpazede ebeveynlerin eleştirel ve etik sorumluluklarını ön plana çıkarmaktadır (Livingstone & Helsper, 2008). EDMOM, bu nedenle ebeveynleri yalnızca tüketici değil bununla birlikte rehber, düzenleyici ve etik aktörler olarak konumlandırmaktadır.

Modelin ortaya koyduğu ikinci katkı uygulanabilirlik boyutundadır. Eğitim kurumları, aile danışmanlık merkezleri ve medya politikaları açısından EDMOM, ebeveynlerin dijital becerilerini artıracak eğitim modülleri, ölçek geliştirme çalışmaları ve politika tasarımları için kullanılabilir bir yol haritası sunmaktadır. Çocukların dijital haklarının korunması, ebeveynlerin dijital medya okuryazarlığı kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir. EDMOM bu noktada akademik bir model olmasının yanı sıra çocukların güvenli, etik ve bilinçli bir dijital çevrede gelişimini destekleyecek bir rehber niteliği taşımaktadır.

Çalışmanın bir diğer sonucu modelin kültürel uyarlanabilirlik özelliğidir. Dijital ebeveynlik pratikleri kültürden kültüre farklılaşmakta; kimi toplumlarda gözetim, kimi toplumlarda ise rehberlik ön plana çıkmaktadır. EDMOM, bu çeşitliliği kapsayabilecek esnek bir yapıya sahip olup; farklı sosyo-kültürel bağlamlarda test edilerek geliştirilmeye açıktır.

Bununla birlikte EDMOM'un sınırlılıkları da göz ardı edilmemelidir. Model henüz ampirik araştırmalarla sınanmamış olup ölçek geliştirme çalışmaları ve nitel araştırmalar aracılığıyla geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinin yapılması gerekmektedir. Ayrıca dijital medya platformlarının sürekli dönüşümü modelin dinamik bir yapıda güncellenmesini zorunlu kılmaktadır. EDMOM ebeveynlerin dijital medya okuryazarlığını anlamak ve geliştirmek için disiplinlerarası bir bakış açısı sunmakta; medya çalışmaları, iletişim, eğitim ve çocuk hakları araştırmaları için yeni bir araştırma alanı açmaktadır. Model, gelecekte yapılacak ampirik çalışmalarla desteklendiğinde hem akademik dünyada hem de uygulama alanlarında güçlü bir referans noktası olma potansiyeline sahiptir.

Araştırma önerisi olarak gelecek çalışmalar için EDMOM'un ampirik olarak sınanması büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda modelin dört temel boyutunun (bilgi ve farkındalık, eleştirel düşünme, etik ve sorumluluk, dijital ebeveynlik pratikleri) ölçülmesine yönelik geçerli ve güvenilir ölçekler geliştirilmelidir. Ölçek geliştirme çalışmaları hem nicel anketlerle hem de derinlemesine nitel analizlerle desteklenerek modelin geçerliliği sınanmalıdır.

Bu çalışmada önerilen Ebeveyn Dijital Medya Okuryazarlığı Modeli (EDMOM), yalnızca kuramsal bir çerçeve sunmakla kalmayıp, aynı zamanda sahada uygulanabilir, ölçülebilir ve geliştirilebilir bir yapıya sahiptir. Modelin uygulanabilirliği hem akademik araştırmalar hem de pratik politika önerileri açısından değerlendirilebilir. İlk olarak, EDMOM'un uygulama zemini geniş bir spektruma yayılmaktadır. Eğitim kurumları, medya okuryazarlığı programları, aile danışmanlık merkezleri ve

sivil toplum kuruluşları, modelin test edilebileceği başlıca alanlardır. Örneğin ailelere yönelik düzenlenecek medya okuryazarlığı atölyelerinde modelin alt boyutları üzerinden geliştirilecek eğitim modülleri, ebeveynlerin hem bireysel hem de aile içi dijital pratiklerini dönüştürebilir (Livingstone vd., 2017; Frau-Meigs, 2021). İkinci olarak, model ölçülebilir alt boyutlara sahiptir. EDMOM'un bilgi, eleştirel farkındalık, etik sorumluluk ve dijital ebeveynlik boyutları ölçek geliştirme çalışmalarıyla operasyonalize edilebilir. Böylece model hem nicel araştırmalarda ölçekler aracılığıyla hem de nitel araştırmalarda derinlemesine mülakatlar ve odak grup çalışmaları yoluyla test edilebilir. Bu durum modelin akademik bağlamda ampirik geçerliliğini sağlayacaktır. Üçüncü olarak, EDMOM'un uygulanabilirliği politika geliştirme süreçleri açısından önemlidir. Dijital medya ekosisteminde çocukların güvenliği ve refahı, uluslararası düzeyde gündemde olan bir konudur. EDMOM, bu bağlamda politika yapıcılar için uygulanabilir bir yol haritası sunmaktadır. Ebeveynlerin yalnızca teknolojiyi tanınmasını değil aynı zamanda çocukların dijital yaşamlarına rehberlik etmesini önermektedir. Dördüncü olarak EDMOM, kültürel uyarlanabilirlik özelliğine sahiptir. Farklı kültürel bağlamlarda ebeveynlerin dijital medya ile ilişkileri değişkenlik gösterebilir. Modelin esnek yapısı sayesinde, yerel ihtiyaçlara göre uyarlanması mümkündür. Örneğin, Türkiye'de ebeveynlerin sosyal medya kullanımı daha çok gözetim ve denetim odaklı iken, Avrupa ülkelerinde rehberlik ve dijital özerklik öne çıkmaktadır. EDMOM, bu farklı pratikleri kapsayacak şekilde uyarlanabilir. Son olarak, EDMOM'un uygulanabilirliği, dijital medya platformlarıyla iş birliği boyutunda da ortaya çıkmaktadır. Sosyal medya şirketleri, ebeveynlerin dijital medya okuryazarlığını destekleyen araçlar geliştirmekte (örneğin ebeveyn kontrol panelleri, zaman yönetim araçları), ancak bu araçların etkin kullanımı çoğu zaman sınırlı kalmaktadır. EDMOM, ebeveynlerin bu araçları bilinçli, etik ve çocuk haklarını gözetim bir yaklaşımla kullanabilmesini teşvik edecek bütüncül bir yol haritası sunmaktadır (Livingstone & Blum-Ross, 2020).

EDMOM, yalnızca akademik değil, aynı zamanda politika düzeyinde de işlevsel bir yol haritası sunmaktadır. Bu bağlamda üç düzeyde öneriler geliştirilebilir:

- Eğitim Politikaları: Ebeveynlere yönelik dijital medya okuryazarlığı programları, okul müfredatlarının ve halk eğitim merkezlerinin bir parçası haline getirilmelidir. Medya okuryazarlığı dersleri, EDMOM'un alt boyutları temelinde yeniden yapılandırılabilir. Böylece ebeveynler, çocukların medya kullanımlarını yalnızca denetleyen değil, rehberlik eden aktörlere dönüşebilir.

- Çocuk Hakları Politikaları: Çocukların dijital haklarının korunması, ebeveynlerin farkındalığına doğrudan bağlıdır. EDMOM, ebeveynlerin çocukların çevrimiçi mahremiyetini, güvenliğini ve dijital özerkliğini gözetmelerini sağlayacak etik bir çerçeve sunmaktadır. Bu çerçeve, ulusal çocuk politikalarına entegre edilebilir.

- Dijital Platform Politikaları: Sosyal medya şirketleri ve dijital platformlar, ebeveynlerin medya okuryazarlığını destekleyecek şeffaf ve erişilebilir araçlar geliştirmelidir. Ancak bu araçların etkin kullanımı için ebeveynlerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. EDMOM, platformların ebeveynlere yönelik içerik denetimi, zaman yönetimi ve çevrimiçi güvenlik araçlarını daha bilinçli bir şekilde kullanmalarına rehberlik edecek bir zemin sağlayabilir.

EDMOM'un gelecekteki akademik ve toplumsal katkıları dikkate değerdir. Model, medya çalışmaları ve iletişim alanında ebeveynlik eksenli araştırmalara teorik bir temel sunarken, aynı zamanda eğitim politikaları ve dijital medya düzenlemeleri için somut bir referans noktası olma potansiyeline sahiptir. Bu yönüyle EDMOM, ailelerin dijital çağda daha bilinçli, eleştirel ve etik medya kullanıcıları olmasına katkı sağlayarak, çocukların sağlıklı bir dijital ekosistemde büyümelerine destek olacaktır.

Hakem: Dış, Bağımsız.

Teşekkür:

-

Beyanname:

1. Özgünlük Beyanı:

Bu çalışma özgündür.

2. Yazar Katkıları:

Fikir: MB; **Kavramsallaştırma:** MB; **Literatür Taraması:** MB; **Veri Toplama:** MB; **Veri İşleme:** MB; **Analiz:** MB; **Yazma – orijinal taslak:** MB; **Yazma – inceleme ve düzenleme:** MB.

3. Etik Kurul İzni:

Etik Kurul izni gerekmemektedir.

4. Finansman/Destek:

Bu çalışma, herhangi bir finansman ya da destek almamıştır.

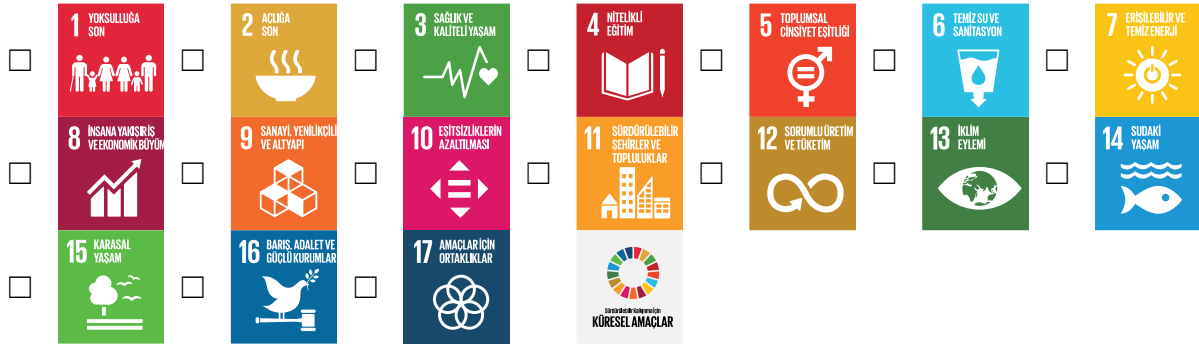
5. Çıkar Çatışması:

Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

6. Üretken Yapay Zeka Beyanı:

Çalışmanın hiçbir safhasında yapay zeka araçlarından faydalanılmamıştır.

7. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları:

KAYNAKÇA

Beer, D. (2019). The data gaze: Capitalism, power and perception. SAGE Publications.

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge. Anchor Books.

Bucher, T. (2018). If... then: Algorithmic power and politics. Oxford University Press.

Bulger, M., & Davison, P. (2018). The promises, challenges, and futures of media literacy. Journal of Media Literacy Education, 10(1), 1–21.

Clark, L. S. (2012). The parent app: Understanding families in the digital age. Oxford University Press.

Cotter, K., & Reisdorf, B. C. (2020). Algorithmic knowledge gaps: A new dimension of (digital) inequality. International Journal of Communication, 14, 745–765.

Couldry, N., & Mejias, U. A. (2019). The costs of connection: How data is colonizing human life and appropriating it for capitalism. Stanford University Press.

Dogrue, L., Masur, P. K., & Joeckel, S. (2021). Development and validation of an algorithm literacy scale for Internet users. Communication Methods and Measures, 16(2), 115–133. <https://doi.org/10.1080/19312458.2021.1968361>

- Eslami, M., Rickman, A., Vaccaro, K., Aleyasen, A., Vuong, A., Karahalios, K., Hamilton, K., & Sandvig, C. (2015). "I always assumed that I wasn't really that close to [her]": Reasoning about invisible algorithms in news feeds. In *Proceedings of the 33rd Annual ACM Conference on Human Factors in Computing Systems* (pp. 153–162). ACM. <https://doi.org/10.1145/2702123.2702556>
- Frau-Meigs, D. (2012). Transliteracy as the new research horizon for media and information literacy. *Medijske Studije / Media Studies*, 3(6), 14–27.
- Gillespie, T. (2014). The relevance of algorithms. In T. Gillespie, P. J. Boczkowski, & K. A. Foot (Eds.), *Media technologies: Essays on communication, materiality, and society* (pp. 167–194). MIT Press.
- Hobbs, R. (2010). *Digital and media literacy: A plan of action*. The Aspen Institute.
- Jabareen, Y. (2009). Building a conceptual framework: Philosophy, definitions, and procedure. *International Journal of Qualitative Methods*, 8(4), 49–62. <https://doi.org/10.1177/160940690900800406>
- Koltay, T. (2011). The media and the literacies: Media literacy, information literacy, digital literacy. *Media, Culture & Society*, 33(2), 211–221. <https://doi.org/10.1177/0163443710393382>
- Livingstone, S. (2004). Media literacy and the challenge of new information and communication technologies. *The Communication Review*, 7(1), 3–14. <https://doi.org/10.1080/10714420490280152>
- Livingstone, S., & Blum-Ross, A. (2020). *Parenting for a digital future: How hopes and fears about technology shape children's lives*. Oxford University Press.
- Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2008). Parental mediation of children's Internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(4), 581–599. <https://doi.org/10.1080/08838150802437396>
- Livingstone, S., & Third, A. (2017). Children and young people's rights in the digital age: An emerging agenda. *New Media & Society*, 19(5), 657–670. <https://doi.org/10.1177/1461444816686318>
- Livingstone, S., Mascheroni, G., & Staksrud, E. (2017). European research on children's Internet use: Assessing the past and anticipating the future. *New Media & Society*, 20(3), 1103–1122. <https://doi.org/10.1177/1461444816685930>
- Lupton, D., & Williamson, B. (2017). The datafied child: The dataveillance of children and implications for their rights. *New Media & Society*, 19(5), 780–794. <https://doi.org/10.1177/1461444816686328>
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., & Altman, D. G. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *PLoS Medicine*, 6(7), e1000097. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>
- Nikken, P., & Schols, M. (2015). How and why parents guide the media use of young children. *Journal of Child and Family Studies*, 24(11), 3423–3435. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0144-4>
- Noble, S. U. (2018). *Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism*. New York University Press.
- Pangrazio, L., & Sefton-Green, J. (2021). Digital rights, digital citizenship and digital literacy: What's the difference? *Journal of New Approaches in Educational Research*, 10(1), 15–27. <https://doi.org/10.7821/naer.2021.1.616>
- Pangrazio, L., & Selwyn, N. (2018). "Personal data literacies": A critical literacies approach to enhancing understandings of personal digital data. *New Media & Society*, 21(2), 419–437. <https://doi.org/10.1177/1461444818799523>

Stoilova, M., Nandagiri, R., & Livingstone, S. (2019). Children's understanding of personal data and privacy online: A systematic evidence mapping. *Information, Communication & Society*, 24(4), 557-575. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2019.1657164>

Swedberg, R. (2014). *The art of social theory*. Princeton University Press.

Tufekci, Z. (2015). Algorithmic harms beyond Facebook and Google: Emergent challenges of computational agency. *Colorado Technology Law Journal*, 13, 203-218.

